

پیشگیری وضعی از بزه دیدگی زنان در افغانستان

دکتر سید محمود میرخلیلی^{*۱}، دکتر مهدی شیدائیان^{**۱}، راحیل موسوی^{***۲}

۱ - استاد دانشکده حقوق پردیس فارابی دانشگاه تهران

۲ - دانشجوی مقطع دکتری، حقوق جزا و جرم شناسی پردیس فارابی دانشگاه تهران

چکیده

زنان به دلیل شرایط زیست شناختی، اجتماعی و اقتصادی مستعد بزه دیدگی هستند و از آنجا که با تأیید جرم شناسان اکثر بزه کاران به دنبال قربانیانی هستند که با ارتکاب جرم علیه آنان با حداقل خطر و هزینه روبه رو گردند زنان مطامع ایده آلی برای آنان می باشد، از طرفی زنان نیز به عنوان بزه دیده در فرایند جرم منفعل نبوده و گاه نقش عمیقی را ایفا می کنند. از این رو اتخاذ راهبردهای پیشگیری وضعی انتخابی هوشمندانه برای زنان افغانستان است تا با اعمال تدابیر پیشگیرانه برای حفاظت از افراد مستعد بزه دیدگی اقدام گردد و از آنجایی که اساساً زنان افغان در جهت خود ایمنی تعلیمی ندیده اند این تدابیر حمایتی در جهت دفع جرم علیه آنان اثر شگرفی دارد.

واژه‌های کلیدی: زنان، افغانستان، پیشگیری وضعی، بزه دیده

---

* - mirkhalili@ut.ac.ir

** - m_sheidaei@ut.ac.ir

*** - rahil.moosavi@yahoo.com

مقدمه

پس از آنکه جرم‌شناسان رویکرد تازه‌ای به نام بزه‌یده را هدف قرار دادند تا سهم وی در شکل‌گیری جرم را بیابند، گرایشی در جرم‌شناسی به عنوان بزه‌دیده‌شناسی پدید آمد. زنان از جمله مواردی است که به دلیل شرایط زیست‌شناختی مستعد بزه‌دیدگی می‌باشند. از طرفی بزه‌کار انسان هوشمند و حساب‌گر است و از آن جایی که همواره به دنبال آماج با کمترین ضریب خطر و منافع بالا هستند، بدیهی است که زنان به عنوان آماج مناسب برای ارتکاب جرم نخستین انتخاب آنان باشد. آنچه در افغانستان روی داده است، ضرورت نگارش موضوعاتی با رویکرد پیشگیری وضعی را بیش از پیش مینمایاند. زنان افغان با صور مختلف بزه دست به گریباندن و پیشگیری کیفری چاره‌آلام آنان نبوده است. ولی از آنجایی که پیشگیری وضعی بزه‌دیده محور است و به وضعیت‌های ماقبل بزهکاری نظر می‌افکند، وقت آن است که زنان نقش خویش را در تکوین و تسهیل جرم بشناسند و از طریق جاذبه‌زدایی به مصونیت خویش دست یابند. محافظت از آماج جرم، طراحی محیطی و تغییر در آن از جمله راهکارهایی است که پیشگیری وضعی به هدف کاهش ناهنجاری‌ها علیه بزه‌دیدگان ارائه می‌دهد.

موضوع مقاله حاضر گذشته از آن که در افغانستان به آن پرداخته نشده است و پیشینه در خوری نمی‌توان برای آن یافت، در پی تبیین چگونگی پیشگیری از معضل بزه‌دیدگی زنان با رویکرد پیشگیری وضعی است. سوال اصلی در این پژوهش: مهمترین راهبردهای پیشگیری وضعی از بزه‌دیدگی زنان در افغانستان چیست؟ و سوال فرعی: مهمترین زمینه‌ها و فرصت‌های بزه‌دیدگی زنان در افغانستان چیست؟ از این رو پس از بررسی زمینه‌هایی که سبب بزه‌دیدگی زنان می‌گردد به ارائه راهکارها می‌پردازد.

مبحث اول: مفاهیم

الف: پیشگیری

پیشگیری به معنای مانع شدن... و نیز اقدامات احتیاطی برای جلوگیری از رخدادهای بد و ناخواسته آمده است (معین، ۱۳۷۱: ۹۳۳). در اصطلاح بدین معناست که برای جلوگیری از اینکه مجرمان به ارتکاب مجدد جرم روی نیاورند، از هرگونه اقدامات و تدابیر کیفری جهت بازدارندگی آنان استفاده نمایند. مطالعات در قلمرو حقوق کیفری این را بیان می‌دارد که برای مقابله با جرم، مجازات‌ها مورد استفاده عمده جوامع بشری بوده است. (نجفی ابرنآبادی، ۱۳۷۸: ۱۱۹)

ب: پیشگیری وضعی

پیشگیری وضعی درصدد است با تغییر وضعیت افراد و تغییر در شرایط بیرونی مثل زمان و مکان، فرصت‌های مجرمانه و در نهایت از تکاب جرم را کاهش دهد. پیشگیری وضعی رهیافت جدیدی است که سعی دارد با اتکاء بر آماج جرم یا بزه‌دیده به تبیین پیشگیری از جرم بپردازد (ابرنآبادی و هاشم بیگی، ۱۳۷۷: ۷۸). در تعریف دیگری آمده است: «پیشگیری وضعی یا موقعیت مدار با تسلط بر محیط و شرایط

پیشگیری وضعی از بزه دیدگی زنان در افغانستان ۱۰۱

پیرامون جرم (وضعیت مشرف بر مجرم) در صدد آن است از طریق کاهش جذابیت آماج و جاذبه زدایی از آن، وضعیت پیش جنایی آمار جرایم را مهار کند (برندآبادی، ۱۳۷۸: ۱۱۹). در این دسته از تدابیر نیز هدف آنست که جاذبه‌های مجرمانه از طریق حفظ حجاب و پنهان داشتن زیورآلات توسط زنان و دیگر تدابیر موجود، کاهش یابد.

ج: تعریف بزه و بزه دیده

الف - بزه به معنی تقصیر، خطا، گناه و جرم بکار می‌رود و بزه دیده شخصی است که علیه او گناه، خطا یا تقصیری صورت گرفته است. (دهخدا، ۱۳۵۷، ۴۰۹۳) در حقوق کیفری با عناوینی چون «مجنی علیه» یا «شاکی» بیان شده و مورد توجه قانونگذار بوده است. واژه قربانی برای اشاره به هر کسی که به یک برآیند منفی یا هر گونه زیان یا آسیب دچار شده باشد به کار می‌رود، خواه آن زیان یا آسیب مالی، بدنی یا به شکل درد و رنج عاطفی باشد. (لپز و فیلیزولا، ۱۳۷۹: ۹۶)

پس از پیدایش جرم‌شناسی، پژوهشگران که همواره به دنبال علل وقوع جرم و حل معمای سر به مهر بزهکاری بودند، تحقیقات خویش را به سمت و سوی دیگری از ابعاد بزهکاری متمرکز کردند و متوجه بزه‌دیده شدند که در دایره جرم همواره او را منفعل، بی‌تقصیر، خسارت دیده و نیازمند حمایت می‌دیدند. بدین سان نقش بزه‌دیده در شکل‌گیری جرم و علل بزه‌دیدگی وی مورد توجه قرار گرفت. این رویکرد نوین سبب دگرگونی‌های شگرفی در علت‌شناسی جنایی شد و این آغاز رشته جدیدی به نام «بزه‌دیده‌شناسی» شد. در این رهیافت نوین اثبات گردید که رفتار و کردار بزه‌دیده موجب تولد اندیشه و رفتار مجرمانه می‌گردد و چه بسا باعث ایجاد انگیزه در بزهکار بالقوه می‌شود. (لپز و فیلیزولا، ۱۳۷۹، ۱۰-۱۱)

د: بزه‌دیدگی

بزه‌دیدگی به معنای بزه دیده واقع شدن یا قربانی شدن مجرمانه است. معمولاً از بزه‌دیدگی به معنای سوء استفاده واقع شدن نیز تعبیر می‌شود. به عقیده جرم‌شناسان واژه بزه‌دیدگی یا قربانی شدن برای اشاره به وضعیتی است که در آن وضعیت کسی به هر گونه زیان یا آسیب دچار شده باشد، خواه آن زیان یا آسیب مالی، بدنی یا به شکل درد و رنج عاطفی باشد. (فتاح، ۱۳۷۸، ۱۲۱)

مبحث دوم: عوامل بزه‌دیدگی زنان

الف: وجود فرصت و موقعیت

برای به وقوع پیوستن جرم وجود فرصت و موقعیت‌هایی که ارتکاب جرم را ممکن می‌سازد ضروری است و حتی می‌توان ادعا نمود که در برخی وقایع، وجود فرصت موجب می‌شود که بزهکار انگیزه ارتکاب جرم را به دست آورد. بنابراین برخی از فرصت‌ها و موقعیت‌ها، عامل مهمی در وقوع جرایم می‌باشند و می‌توانند محرکی برای بزهکار، در گذر از اندیشه به عمل مجرمانه باشد. پس از پذیرفتن این

واقعیت که برخی از زمان‌ها و مکان‌ها مؤثر بر بزه‌دیدگی می‌باشند؛ این الزام بوجود می‌آید که برای حذف و یا کاهش جرم، اقدام علیه فرصت‌ها و موقعیت‌های جرم بنماییم. (میرخلیلی، ۱۳۸۵: ۷۳).

جامعه‌ای همچون افغانستان موقعیت‌های متعدد و مستعدی برای پیدایی بزه‌دیدگی زنان وجود دارد. خیابان‌های تاریک با نور کم حتی در پایتخت افغانستان وضعیتی ناسامان و پرخطر را در شب ایجاد کرده است، تاجایی که تردد زنان حتی با وجود همراهی یک مرد نیز مخاطره‌آمیز است. دولت نیز با کمبود بودجه و فقدان الگوی مناسب تاکنون نتوانسته است که محیط را به گونه‌ای طراحی نماید که زنان در جامعه دچار کمترین آسیب شوند. وسایل حمل و نقل مختلط، محیط‌های کاری فاقد دوربین‌های مدار بسته، رشد بی‌رویه‌ی جمعیت و حاشیه‌نشینی در اطراف شهرها مخصوصاً کابل و مزارشریف و کاهش نظارت‌های پلیسی، معماری غیر استاندارد شهرها و ایجاد نقاط کور و بن بست و... از جمله موارد قابل تأمل است که در بزه‌دیدگی زنان نقش عمده دارد. از این رو در این نوع پیشگیری توصیه می‌شود تا مستقیم یا غیرمستقیم به مدیریت وضعیت و موقعیت پرداخته شود.

ب: فعال بودن بزه دیده در پدیده مجرمانه

فعال بودن بزه‌دیده در وقوع پدیده‌ی مجرمانه واقعیتی است که مدت‌های مدیدی از نگاه جرم‌شناسان مخفی ماند. تا آن که آنان دریافتند که بزه‌دیده با رفتار، گفتار و پوشش نامناسب خویش بزه‌کاران بالقوه را به ارتکاب جرم تشویق می‌کند. «هانس فون هانتیک در کتاب خویش می‌آورد: «قانون رویکرد متفاوتی میان بزه‌کار و بزه‌دیده دارد و دلیل آن نتایج و ماحصل نهایی جرم است که قانون به آن نظر دارد و از این رو به بزه‌کار می‌پردازد، در حالی که ممکن است بزه‌دیده در تکوین موقعیتی که مسبب وقوع جرم شده نقش اساسی ایفا کرده باشد. سکوت و پنهان‌کاری وی که موجب همکاری و یا تبانی با بزه‌کار شده است و یا بزه دیده با اعمال خویش موجب تحریک بزه‌کار گشته است» (Henting, 1948, p 436). پس از آنکه این واقعیت را پذیرفتیم که تفاوت در شیوه‌ی زندگی و نوع رفتار و کردار در توزیع نامنظم بزه‌دیدگی دخیل است، اکنون باید بررسی کنیم که سهم زنان در بزه‌دیدگی خویش، در چه ابعادی رونمایی می‌کند.

---

۳. در طول بیست سال حاکمیت جمهوری در افغانستان، میلیون‌ها دلار کمک‌های جهانی برای اعمار راه‌ها و جاده‌های این کشور اختصاص یافت ولی هیچ تغییر مثبتی در چهره شهرها ایجاد نشد. از این رو گذشته از دیگر شهرها کابل همچنان تاریک‌ترین پایتخت جهان به شمار می‌رود. گزارش ۱۷ ژانویه ۲۰۱۰، دفتر بی بی سی در کابل.

بر اساس تجربه افغانستان به خصوص مناطقی از شهر کابل همواره ناامن‌تر از دیگر مناطق است و دلیل عمده‌ی آن بی برقی و تاریکی مطلق آن است. کابل از لحاظ امنیتی مشکلات عدیده‌ای دارد و کنترل اوضاع توسط نیروهای امنیتی به سختی تأمین می‌شود. با این حال تاریکی‌های پی در پی وضع امنیت در پایتخت را بغرنج کرده است. این اوضاع پایتخت است و اوضاع دیگر شهرها به مراتب وخیم‌تر است. آن‌گونه که گزارشات نشان می‌دهد افغانستان از لحاظ منابع آبی غنی می‌باشد ولی تا کنون برای تأمین نیروی برق بوسیله انرژی آبی تلاشی صورت نگرفته است.

۱. تحریک بزه‌کار

هنگامی که جرم‌شناسان در چگونگی پدید آمدن یک رویداد مجرمانه به نقش آفرینی‌های بزه‌دیده روی آوردند، دریافتند که قربانی قادر است با تحریک، ترغیب و اغوا نمودن بزه‌کار بالقوه؛ انگیزه‌ی کافی برای ارتکاب جرم را در وی ایجاد نماید. از این رو زنانی که در محیط اجتماع، پوشش نامناسب و مستهجنی را برمی‌گزینند و با آرایش‌های اغواکننده و حرکات و سکنات زننده و جنسی حاضر می‌شوند و یا جواهرات و زیورآلات آنان در معرض نمایش عموم قرار می‌گیرد، بزه‌کاران را نه تنها به جرایم جنسی ترغیب می‌کنند بلکه زمینه‌ی سرقت و حملات خشونت بار را نیز فراهم می‌آورند.

بنابراین به قطعیت می‌توان گفت «بزه دیده» یکی از عوامل «پیش جنایی»^۴ نقش پررنگی در فرایند جنایی ایفا می‌کند. رفتار و منش زندگی زنان چنان که توأم با تحریک، اغوا، ترغیب و وسوسه‌گری باشد، در تسریع فرایند گذر از اندیشه به فعل مجرمانه نقش مهمی خواهد داشت و بزه‌کار بالقوه در کنار خصایص آسیب شناختی آنان را آماج‌های مناسبی تشخیص می‌دهند (زینالی ۱۳۸۳: ۲۰۱). افغانها اگر چه مردمی متعهد به ملزومات دینی هستند ولی در سال‌های اخیر دختران جوان متأثر از الگوهای جوامع غربی در نوع پوشش خویش بی‌احتیاطی و افسارگسیختگی نادری داشتند و این برخلاف هنجارهای مورد تأیید جامعه بود. در دوره جمهوری برخی برنامه‌های تلویزیونی به طور مستقیم و غیرمستقیم به مسئله عزت و عفت جامعه زنان افغان حمله برده و بدون در نظر گرفتن اعتقادات دینی مردم با پخش برنامه‌های مختلف تلاش می‌کردند تا فرهنگ برهنگی را در جامعه ترویج دهند و بدیهی است که در جامعه‌ای که جوانان آن به سوی انحراف و ابتدال گام بردارند، اولین قشری که مورد آسیب قرار می‌گیرند، زنان آن جامعه می‌باشد. برگزاری کنسرت‌های خوانندگان افغان که خارج از کشور سکونت داشتند و جهت برگزاری محفل‌های موردنظر به افغانستان مراجعت می‌کردند نیز سهم به‌سزایی در دگرگونی رویه‌های زنان افغان داشتند.

۲. بی‌احتیاطی بزه دیده

زنان به عنوان مطامع مطلوب و آماج مناسب که ضریب آسیب‌پذیری بسیاری دارند مورد توجه بزه‌کاران بالقوه هستند، از طرفی چنانچه این واقعیت با بی‌احتیاطی و بی‌باکی توأم باشد، می‌تواند در

---

^۴. وضعیت پیش جنایی؛ مجموعه اوضاع و احوال خارج از شخصیت بزه‌کار است که بر عمل مجرمانه مقدم هستند و سبب تدارک عمل مجرمانه می‌شوند و به قسمتی که توسط شخص محسوس هستند اطلاق می‌شود. در هر وضعیت پیش جنایی دو عنصر اساسی را باید تشخیص داد: واقعه یا یک رشته وقایع که شکل‌گیری نقشه و طرح جنایی را در ذهن بزه‌کار موجب شده است و اوضاع و احوالی که تدارک و اجرای جرم را در بر گرفته است. (گسن، ریموند، جرم‌شناسی نظری، ترمپجمه مهدی کی نیا، ۱۳۷۰، انتشارات مجمع علمی و فرهنگی، تهران، صص ۱۸۹، ۱۹۰).

تسریع فرایند جنایی نقش عمده داشته باشد. تنها زندگی کردن، استفاده مادام از مشروبات الکلی،^۵ رفت و آمد با حمل و نقل عمومی، شاغل بودن، هم‌نشینی و دوستی با مردان جوان، تردد شب هنگام در اماکن عمومی و زندگی در شهرهای بزرگ از جمله شیوه‌هایی است که می‌تواند نرخ بزه‌دیدگی زنان را افزایش دهد (Gottfredson, 1984, p31 p 31). بدیهی است که هیچ قربانی به هدف بزه‌دیدگی این نوع سبک زندگی را گزینش نمی‌کند ولی هریک از این موارد به نوعی می‌تواند نماینده فعال بودن بزه دیده در شکل گرفتن پدیده مجرمانه باشد، بدین معنا که زنان با توجه به انتخاب‌ها و تصمیماتی که در زندگی اتخاذ می‌کنند، ممکن است به عنوان بزه‌دیدگان بالقوه در موقعیت‌های احتمالی، قربانی یک جرم قرار گیرند.

ج: عدم حفاظت از آماج‌ها

حفاظت از آماج‌ها به عنوان یکی از روش‌های پیشگیری وضعی به دنبال تکامل این ایده است که آماج‌های مورد هدف بزه‌کاران را محافظت نماید. به دیگر سخن زنان به عنوان آماج‌هایی که همه روزه در خطر بزه‌دیدگی قرار دارند این الزام به وجود می‌آید که امنیت فیزیکی آنان افزایش یابد تا بدین وسیله ارتکاب جرم علیه آنان کاهش یابد.

در مواردی که آماج‌های حفاظت نشده وجود داشته باشد نه تنها مجرمان حرفه‌ای آن‌ها را بر آماج‌های حفاظت شده ترجیح می‌دهند بلکه مجرمان غیرحرفه‌ای و افراد غیر مجرم دارای زمینه مجرمانه نیز وقتی به آسان بودن شرایط ارتکاب جرم توجه کنند در آن‌ها ایجاد انگیزه شده و نسبت به ارتکاب جرم وسوسه می‌شوند. برخی محققان هر بخش از تدابیر پیشگیری وضعی را ناظر به انواع خاصی از جرائم می‌دانند که از جمله آن‌ها محافظت و سخت کردن آماج‌ها در یک روش نسبتاً منظم و دائمی است که تلاش مجرم یا خطر ارتکاب جرم، افزایش و منافع و نتایج حاصله از آن کاهش می‌یابد (میرخلیلی، ۱۳۸۸: ۱۹۶).

د: عوامل زیستی

حمایت از بزه‌دیدگان و پیشگیری از وقوع جرم علیه آنان بسته به شرایط و موقعیت اجتماعی، زیستی و فردی آنان با راهبردهای مختلف و متنوع پیشگیری وضعی موضوع مبحث بعدی خواهد بود.

۱. ضعف جسمانی

مشاهدات اذعان می‌دارد که افراد دارای انگیزه بزه‌کاری، چنانکه فرد مورد نظر را از جهت جسمی ناتوان و ضعیف ببینند، در اجرای عمل مجرمانه مصمم خواهند شد. به عبارت دیگر بزه‌کار در هنگام

^۵ در تازه‌ترین گزارش سازمان جهانی بهداشت نشان می‌دهد که افغانستان از لحاظ سرانه مصرف الکل رتبه چهارم را در میان ۱۸۹ کشور جهان دارد. همه ساله هزاران لیتر مشروبات الکلی توسط پلیس در کشور کشف می‌شود و این مسئله بیانگر واردات قاچاق گسترده مشروبات الکلی به کشور است. (خبرگزاری شفقنا ۴ اکتوبر ۲۰۱۹)

رویاریوی با زنان در رده‌ای که «نقشه جنایی» را تصویرسازی می‌کند، ضعف جسمانی را به عنوان فاکتوری که قادر است موجب تفوق او بر قربانی شود مورد توجه قرار می‌دهد و آگاه هست که قربانی در برابر قدرت جسمانی وی عاجز و مستاصل است (جمشیدی، ۱۳۸۲: ۷۳). به بیان «زلیک» زمانی که یک فرد مشخصه‌های یک قربانی مستعد را داشته باشد از اساسی‌ترین وضعیت‌های پیش جنایی محسوب می‌شود (گسن، ۱۳۸۵: ۱۹۳).

۲. جنسیت

زنان در طول تاریخ به دلیل جنسیت و جذابیت‌های ساختار جسمانی همواره از جانب مردان به عنوان کالا و شئی‌ای که می‌توان از آن برای رفع نیازهای شهوانی سود برد، مورد خشونت‌های جنسی بی-شماری قرار گرفته‌اند. روسپیگری اجباری، قاچاق زنان، تجاوز به عنف، تهیه فیلم‌ها و عکس‌های مستهجن برای اهداف تجاری، ختنه دختران و غیره، از جمله خشونت‌هایی است که به دلیل جنسیت علیه زنان اعمال می‌شود. از این رو می‌توان گفت «جنسیت» افراد به عنوان مهمترین عاملی که زمینه بزه-دیدگی را فراهم می‌آورد، «زنان» را در معرض خطر و آسیب قرار می‌دهد (زینالی، ۱۳۸۳: ۲۰۶). بدین سان در کنار عوامل دیگری که زمینه آسیب‌پذیری را فراهم می‌کند، جنسیت را می‌توان عامل بسیار تأثیرگذار و مهم در بزه‌دیدگی زنان و بزه‌دیدگی مکرر آنان دانست.

هـ: مشاغل خطرناک

بحث سلامت و امنیت جسمی و روانی در محیط کار چالش بزرگی است که امروزه در افغانستان رنگ باخته است، زنان تحصیل کرده و شاغل غالباً قربانی خشونت جنسی در محیط کار می‌شوند در حالیکه در شکل‌گیری این امر نقشی ندارند ولی به واسطه حاکمیت دیدگاه مرد سالارانه‌ای که در افغانستان وجود دارد مقصر حتمی و یقینی این ماجرا معرفی می‌شوند. علاوه بر اینکه زنان و مردان در بهرمندی از قوای جسمی متفاوت هستند، مردان نسبت به زنان در مناصب اجتماعی نیز صاحبان قدرت و ثروت هستند و این دو امر فراگیر از جمله علل عمده‌ای است که زنان قربانیان بلامنازع خشونت و خصوصاً خشونت جنسی در محل کار قرار می‌گیرند.

همچنین از آنجا که شرایط کاری برای زنان ناپایدار و متزلزل است، عمدتاً زنان جذب مشاغل پاره وقت یا تمام وقت با درآمد کم شده و علاوه بر آن، به علت محدودیت استخدام رسمی عمدتاً وارد محیط‌های کار خصوصی می‌شوند. مشغول به کار شدن در محیط‌های خصوصی، علاوه بر آنکه مسائلی مانند درآمد کم و استخدام غیررسمی را داراست، با مسائل دیگری از جمله ناامنی در محیط‌های کار خصوصی، فقدان نظارت بر بخش خصوصی و در نتیجه تا حدی رها بودن این محیط‌ها از قوانین و اصول اخلاقی کنترل‌کننده است (مکتوبیان و ربانی خوراسگانی، ۱۳۹۳: ۶۲).

مسئله خشونت و به خصوص خشونت جنسی در محیط‌های شغلی به لحاظ مراوده با ارباب رجوع و صاحبان کار به طور مستمر مطرح است. آن دسته از زنان افغان که در شهرها زندگی می‌کنند همچون زنان روستایی صاحبان صنایع نمی‌باشند و فرصت‌های شغلی آنان محدود است و در اکثر موارد از روی ناچاری و نیازمندی در مشاغلی که در قلمرو مردان هستند ورود می‌کنند و باقی می‌مانند و در این موارد انتظارات جنسی که از آنان طلب می‌شود اجتناب ناپذیر است.

مبحث سوم: تدابیر پیشگیری وضعی از بزه دیدگی زنان در افغانستان

الف: حذف و یا تغییر موقعیت‌های بزه دیدگی

وضعیت و موقعیت به عنوان موضوع اساسی و اصلی پیشگیری وضعی از بزهکاری در برگرفته شرایط و اوضاع و احوالی است که زمان و مکان از جمله مهمترین آن‌هاست. مجرمین برای ارتکاب جرم به دنبال زمان و مکان مناسب هستند، زمان و مکانی که حداقل خطر دستگیری و حداکثر منافع حاصله از جرم را در برداشته باشد. (میرخلیلی، ۱۳۸۸: ۱۴۸).

تحقیقات نشان می‌دهد بزهکاری اشخاص، به ویژه در موارد خشونت بار، در غروب و ساعات نخستین یا پایانی شب و نیز تعطیلات آخر هفته، در خیابان‌ها یا دیگر مکان‌های عمومی بیشتر تکرار می‌شود، الگوهای این قبیل فعالیت‌ها به ویژه زمان فعالیت‌های خارج از منزل، تأثیر بسیار زیادی در ایجاد و افزایش فرصت‌های بزه دیدگی دارد، این نوع بزه دیدگی خصوصاً موارد توأم با تهدید و ضرب و جرح، با افزایش و فراوانی معینی در آن‌ها، بر میزان وقوع بزه دیدگی و در واقع بزهکاری تأثیر می‌گذارد (سلیمی و داوری، بیتا: ۳۴۰). بنابراین مسلم است که تغییر دادن و یا حذف این فرصت‌ها و موقعیت‌ها در زمان‌ها و مکان‌های جرم خیز می‌تواند ارتکاب جرم را ناممکن و یا حداقل با دشواری روبه رو کند و از این رو آمار بزه‌دیدگی زنان نیز کاهش یابد.

۱_ آموزش و آگاهی

امروزه از افغانستان به عنوان بی‌سوادترین کشور جهان یاد می‌شود؛ از این روی در این بحران آگاهی، کسب دانش و سواد به مثابه یک امر کم ارزش بهایی در نظر آنان ندارد و اثرات سوء آن از طرق مختلف، خشونت را بر زندگی زنان تحمیل می‌نماید. مردان با میزان فهم و اطلاعات ناچیزی که دارند زنان را به مثابه یک مال قابل تملک در اختیار دارند و شخصیت و هویت مستقلی برای او قائل نیستند. از طرفی در جامعه‌ای که سطح تنزل یافته دانش کاملاً هویداست مفاهیم دینی با سنت‌های قبیله‌ای خلط گردیده و از جانب ملاها و آخوندهای عشیره تبلیغ می‌گردد. سنگسار زنان در قریه‌ها و یا قتل آنان در خانواده در وقایع تجاوز جنسی از نمونه‌های کثیر ناآگاهی و تحمیل آموزه‌های سنتی با مفاهیم شریعت می‌باشد.

از طرفی از آن جایی که میزان بی‌سوادی در زنان افغانستان که به مراتب نسبت به مردان بیشتر است؛ سبب شده که زمینه‌های خشونت علیه زنان نه تنها از جانب مردان بلکه از ناحیه خود زنان بر

پیشگیری وضعی از بزه دیدگی زنان در افغانستان ۱۰۷

خویشتن و دیگر زنان اعمال شود. بحران آگاهی باعث شده نه تنها این قشر هرگز مورد احترام جامعه قرار نگیرد، بلکه خود زنان افغان نیز به دلیل آنکه نسبت به حقوق الهی، قانونی و انسانی خویش در غفلت به سر می‌برند و هیچ حقی را برای خود به رسمیت نمی‌شناسند، انواع رنج‌ها و خشونت‌ها علیه خویشتن را می‌پذیرند و تحمل می‌کنند و چنین می‌پندارند که سنت‌ها و عرف‌های ناپسند به حق این محدودیت‌ها را برای آنان ایجاد کرده است. عرف جاری در اجتماع نیز به سهولت خشونت را به آنان تزریق می‌کند و به تحکیم و ترویج رسومات جاهلانه می‌پردازد.^۷ بنابراین از جمله وظایف مهم مراکز دولتی و غیر دولتی که می‌تواند زیر شاخه مستقل قرار بگیرد؛ تلاش جهت خود ایمن سازی است و به عنوان راهکاری جهت حمایت از بزه دیده بالقوه توصیه می‌گردد. روش‌های آموزش خود ایمن سازی به زنان در معرض خشونت تحت این عناوین قابل بحث است: یک: ارتقای سطح آگاهی زنان نسبت به حقوق شرعی و قانونی خویش با هدف ایجاد خودباوری و درک ضرورت خروج فوری از قلمرو خشونت. دو:

تلاش برای احقاق حقوق خویشتن است. (عظیم زاده، ۱۳۸۴: ۲۲۵). ضرب و شتم‌های خانگی، ارث قرار دادن زن بیوه، ازدواج خردسالان و غیره از جمله مواردی است که ناآگاهی باعث عدم خودباوری و عدم درک ضرورت خروج از خشونت گردیده است و در نتیجه زمینه ساز پذیرش بزه و تداوم آن شده است. حتی در جرایمی مانند تجاوز جنسی به زنان متکدی^۸ و یا زنانی که در فقر به سر می‌برند، چنانکه ارزش‌های انسانی از جهت کرامت، حیثیت و شخصیت انسانی به ایشان آموزش داده شود و کارهای درآمدزای زنانه را به آنان تعلیم دهند به روشنی درمی‌یابند که راه‌های متعددی وجود دارد که قادر است آنان را از درآمد روسپیگری بی‌نیاز کند.

از طرفی گسترش شهرنشینی در شهرهای بزرگی مثل کابل، مزار شریف، هرات و خروج زنان از خانه برای اشتغال و تحصیل، آن‌ها را وارد چالش‌های جدیدی نموده است و بدون آموزش در جهت خود ایمن سازی قادر به خروج از وضعیت‌های غیرمترقبه نخواهند بود. پیشگیری از بزه‌دیدگی در حوزه اجتماع و یا چگونگی خروج از بزه پس از رویارویی با آن مستلزم کسب مهارت‌های پیشگیری از جرم است. حضور در منزل قبل از تاریکی هوا، یادگیری هنرهای رزمی،^۹ عدم حضور در مکان‌های پرخطر و کور و اعتماد

---

۷. در بازدیدهای خانه به خانه به سرپرستی کمیسیون حقوق بشر، وارد خانه ای شدم و ضمن پرسش‌های مربوطه، دیدن یک دسته ترکه چوب در گوشه خانه توجهم را به خود جلب کرد، زمانی که از مادر خانواده دلیل وجود این چوب را پرسیدم، جوابش مرا به شگفتی آورد. او گفت ملای محله‌ی ما گفته زن باید شوهرش را اطاعت کند و نباید کوچکترین کاری که سبب رنج و زحمت او شود انجام دهد؛ در غیر این صورت مستوجب عذاب الهی است و من این چوب را گذاشتم که هر وقت شوهرم از من خشم گرفت برای پیدا کردن چوب به زحمت نیفتد و این همه اطاعت من موجب شده که مورد مدح زنان دیگر نیز قرار بگیرم.

^۸. خیل زنان متکدی خصوصاً در شهر کابل آمار بالایی را به خود اختصاص می‌دهد.

^۹. در دوره حاضر باشگاه‌های ورزشی زنان بسته شد. زنان ورزشکار خانه نشین شدند و به طور پنهانی زندگی می‌کنند. شفیقه سادات محسنی زنی در چند سال گذشته به شکل داوطلبانه ورزش رزمی را به زنان آموزش می‌داد. اکنون باشگاه وی بسته

نمودن به افراد غریبه از نمونه آموزش‌هایی است که برای دوری از شرایط ناامن و یا تغییر این شرایط به نفع بزه دیده بالقوه است.

۲: کاهش تردد در زمان‌ها و مکان‌های جرم‌زا

آنچه بدیهی است، مجرمان برای عملی نمودن یک پدیده مجرمانه در انتخاب مکان دقت و تأمل کافی دارند و مکان‌ها را حساب شده گزینش می‌کنند تا برای نیل به آماج مورد نظر از امنیت لازم برخوردار باشند. از طرفی خیل جرایمی که در ساعات مشخصی از شبانه روز به وقوع می‌پیوندد نشانگر این واقعیت هست که موفقیت در جرم نیازمند زمان مناسب است تا خطر شناسایی و دستگیری و کنترل محیط به حداقل رسیده باشد، در این بین اگر تقارن زمانی و مکانی برای بزهکار ایجاد شود، برای رسیدن به منفعت، از آسیب زدن به آماج مورد نظر ابایی ندارند. گاهی این موقعیت طلایی برای ارتکاب جرم آنقدر وسوسه کننده هست که بزهکار بالقوه نیز قادر است ذهنیات خویش را بالفعل کند. بنابراین باید اذعان نمود که تعدادی متغیرهای خطرناک نظیر جذاب بودن آماج، در دسترس بودن و آسیب پذیر بودن آن می‌تواند احتمال ارتکاب جرم را قوی‌تر کند و جمع این متغیرها در زمان و مکان خاص احتمال ظهور جرم و بزه دیدگی را بیشتر می‌کند. از این مکان تحت عنوان «کانون بحران» یاد می‌شود (نجفی، ۱۳۸۲: ۹۰).

۲-۱. احتیاط در مکان‌های عمومی

تحقیقات اثبات نموده است که تاریکی هوا و رفت و آمدهای شبانگاهی، تردد در مکان‌های خلوت و اماکنی که نسبت به آنان شناختی وجود ندارد، قادر است زمینه‌های بزه دیدگی را فراهم کند. و موکداً در این زمینه توصیه می‌شود که «رفت و آمد خود را بعد از تاریک شدن هوا محدود کنید و اگر ناچار به عبور و مرور در شب هستید کسی را همراه خود ببرید» (آل آرچینگ، ۱۳۸۶: ۱۴۹). چرا که در این زمان‌ها کنترل‌های اجتماعی به حداقل خود می‌رسد و اساساً آزارهای جنسی در مکان‌های خلوت و در جایی که متعرض می‌تواند خویش را از دید پلیس و افراد دیگر پنهان کند روی می‌دهد. همچنین استفاده از وسایل نقلیه شخصی افراد ناشناس، همشینی و دوستی با مردان غریبه که اعتماد به آنان به وجود

شده است. وی می‌گوید: پنج سال قبل زمانی که دزدی و آزار و اذیت خیابانی زنان در شهر کابل اوج گرفت، به این فکر افتاد که چرا زنان در برابر دزدان و آزارگران واکنش بدنی نشان نمی‌دهند؟ او تصمیم گرفت به صورت افتخاری به دختران ورزش-های رزمی را آموزش دهد. تا دست کم بتوانند از تجاوزی که در خیابان ممکن است گریبانگیر آنان شود از خویش دفاع کنند. ولی فعلاً نه تنها ورزشگاه او بلکه تمامی رشته‌های ورزشی که بانوان در آن نقشی داشتند تعطیل گردیده است. واحد خبرگزاری رخشانه مهر ۱۴۰۰. همچنین زن ورزشکار دیگری که والیبالیست بود می‌گوید: «در حال حاضر بزرگترین مشکل زنانی که ورزشکار بودند اینست که امنیتشان در خطر است. این دختران در مسابقات داخل و خارج کشور شرکت کرده‌اند و عکس‌ها و ویدئوهایشان در دسترس عموم قرار دارد و براحتمی قابل ردگیری هستند» خبرگزاری VOA ۱۹ شهریور ۱۴۰۰. لازم به ذکر است که تا کنون به صورت رسمی آماری در این خصوص ثبت نگردیده است.

پیشگیری وضعی از بزه دیدگی زنان در افغانستان ۱۰۹

نیامده است... از جمله مواردی است که انجام آن از علل مهم در بروز بزه دیدگی مخصوصاً بزه دیدگی جنسی است.

در مکان ناامنی مانند افغانستان زنان به عنوان آماج‌های جذاب و آسیب‌پذیر همه روزه در معرض بزه دیدگی قرار دارند، وجود جنگ‌های خانمان سوز داخلی علاوه بر زنده نمودن روحیه تندخویی و درندگی باعث شد زایش فرهنگی و اخلاقی قطع گردد و حاکمیت اخلاق و معنویت کم‌رنگ شود و به همان نسبت نیز جوانان به انحرافات اخلاقی، تعدی و تجاوز گرایش یابند، بر اساس آمارها سایت‌های پورن از سایت‌های پربیننده در افغانستان است و «یک سوم از کسانی که به اینترنت دسترسی دارند در جستجوی سایت‌های پورنو هستند». (Sputniknews.com.af) از طرفی فقر مزمن که علاوه بر مردم دست دولت را نیز در روشنائی خیابان‌ها و کوچه‌ها در تنگنا قرار داده است و معماری شهرها نیز در ایجاد نقاط کور و خطرناک سهم به سزایی را دارا هستند. بر اساس تحقیقات به عمل آمده ثابت شده است که «اغلب حملات خشونت‌بار در مناطق شهری در ساعات ابتدایی صبح و شب (۶ صبح و ۶ عصر) صورت می‌گیرد و بیشترین مکانی که احتمال بروز خشونت در آن می‌رود، مکان‌هایی مانند پارکینگ است (بررسی ملی جرم سال ۲۰۰۴) (آل آرچینگ، ۱۳۸۶: ۱۴۹).

لذا باید اعتراف نمود برای اینکه در برنامه‌های پیشگیری از جرم به موفقیت دست یابیم به همکاری تک تک افراد نیاز داریم. زنان برای امنیت شخصی خویش ناچار به رعایت موارد عیدیه‌ای هستند که اگر چه با مفاهیم آزادی در تعارض است ولی برای در امان ماندن از بزه، ملزم به پایبند بودن به آن است. در یک نگاه کلی آیا می‌توان از تمامی زنان بخواهیم که متخصص در امور رزمی باشند تا اگر مورد حمله حملات خشونت‌بار در اجتماع قرار گیرند، بتوانند از خود دفاع کنند؟ مطمئناً در این میان زنان سالخورده، بیمار و خردسالان نمی‌توانند از این مورد چندان بهره ببرند. بنابراین افراد در زندگی روزمره باید شیوه و روشی را انتخاب کنند که آنان را تبدیل به آماج سهل‌الوصول نکند. اگرچه افراد در تغییر روش زندگی که به آن خو گرفته‌اند مقاومت می‌کنند و این راحت طلبی آغاز یک تعرض ناخواسته خواهد بود.

۲-۲. احتیاط در محیط‌های خصوصی

گذشته از اجتماع که در آن برخوردها و تعاملات وسیعی جریان دارد، محیط‌های دیگری نیز وجود دارد که نقش عمیقی در زندگی زنان دارد. زندگی‌های خانوادگی، محیط‌های کاری و معاشرتی هر کدام قادر است زمینه بزه دیدگی زنان را فراهم کند. در نگاه نخست چنین بنظر می‌رسد که زنان در محیط‌های خانوادگی و دوستانه در برابر بزه مصون می‌باشند، ولی تحقیقات نشان می‌دهد «درست است که تجاوز جنسی در هر مکانی از جمله محل کار می‌تواند رخ بدهد اما آمارها اثبات می‌کند که ۵۰ درصد از تجاوزهای جنسی در منازل قربانیان صورت گرفته است. ۹ نفر از هر ۱۰ نفر قربانی، شخص مهاجم را می‌شناخته است». (آل آرچینگ، ۱۳۸۶، ۱۴۰)

در حکومت جمهوری افغانستان اگر چه افغانان پایند به اصول اسلامی بودند ولی به دلیل جوی که در افغانستان و مخصوصاً در شهر کابل غالب بود اکثر دختران و پسران در دانشگاهها و مراکز علمی، محفل-های خانوادگی، سیاحت‌های بیرون شهری و محیط‌های کاری، معاشرت‌های افسار گسیخته‌ای با مردان جوان داشتند. بر اساس آمار، بازار پررونق ترمیم پرده بکارت، تجارت سودآوری برای پزشکان در شهرهای مختلف به وجود آورده است به نحوی که با وجود غیرقانونی بودن به صورت پنهانی در حال انجام است. فقط در یک کلینیک در کابل «حدود ۷۸ مورد جهت ترمیم پرده بکارت مراجعه کرده‌اند. این در حالی است که آمار مراجعه‌کنندگان این کلینیک در سال قبل ۳۳ نفر بوده است. در کلینیک دوم نیز ۵۰ دختر جهت ترمیم به مطب آمده‌اند، در حالی که آمار پارسال ۲۲ نفر بوده است. (www.bbc.Com) ناگفته نماند که این ارقام واقعی نمی‌باشد و تابوهای حاکم مانع از گزارش آمار واقعی می‌شود.

سوء استفاده‌های جنسی و غیرجنسی از زنان در پی بی‌احتیاطی و داشتن روابط آزاد و معاشرت با مردان، اتفاق نادری نیست و لطمه‌های جسمی، جنسی و روانی، گسستن پیوندهای خانوادگی و سقوط در فساد از پیامدهای این اتفاق است.^{۱۰} مهمترین دلیل آن این است که زنان در روابط خویش از استاندارد-های اخلاقی، قانونی و شرعی عدول می‌کنند و با نادیده گرفتن آن، زمینه آسیب‌پذیری خویش را فراهم می‌آورند در حالی که با دوراندیشی و ملتزم کردن خویش به رعایت یک چارچوب سالم و ایمن مصون از بزه دیدگی می‌تواند باشد (احمدی، بقولی، ۱۳۸۲: ۵۵).

---

^{۱۰} مصداق واضح این سخن، فیلم هوا، مریم، عایشه است، فیلمی زنانه به کارگردانی صحرا کریمی؛ وی با انتخاب سه زنان از سه نسل و سه جایگاه که هر کدام به دنبال آرامش هستند؛ تلاش می‌کند تقابل سنت، مدرنیته و مذهب را روایت کند. گذشته از آن که این فیلم با نقدهای عدیده‌ای روبه رو گشت مبحث ما در مورد اپیزود عایشه هست. دختری که در پی دوستی از پسری باردار می‌شود. عایشه تصویری از یک دختر تحصیل کرده است که آزادانه به دانشگاه می‌رود و در روابط اجتماعی خویش محدودیتی ندارد. ولی اکنون در پی بارداری، هدایای نامزد خویش (پسر عمویش) را می‌فروشد تا در بازار سیاه طبابت جنین را سقط و پرده بکارت خویش را ترمیم کند. بدین سان عایشه بخاطر گریز از عواقب یک رابطه ممنوعه در نظام دینی و اجتماعی افغانستان مجبور می‌شود که به یک ازدواج مصلحتی با خویشاوندش تن دهد. این فیلم به دنبال این است که وی را نماد زن تباه شده و مورد ستم واقع شده در جامعه افغان به تصویر کشد ولی حقیقت آن است که اینگونه آثار یک برنامه بلند مدت راهبردی در راستای حیا زدایی با تمرکز بر جامعه زنان این کشور است. در حالی که این‌گونه اتفاق‌ها نه تنها مورد نفی نسل قدیم زنان افغانستان است؛ بلکه نسل جدید و تحصیل کرده نیز از آن کراهت دارند. ولی در نهایت، این حقیقت قابل انکار نیست که این فیلم واقعیت جامعه را بیان نموده است و آمار پیامدهای روابط افسارگسیخته جوانان مؤید آن است.

ب: ستر نمودن جاذبه‌ها حجاب و پوشش اسلامی

در نگاه نخست حجاب به عنوان پوششی برای حفظ زن که می‌تواند پاکدامنی وی را حفظ کند و او را از انحرافات اخلاقی بازدارد و موجب استحکام خانواده شود مورد بحث قرار می‌گیرد و این مبحث در پیشگیری اجتماعی جای بسی سخن دارد و اما این مطلب در بحث پیشگیری وضعی^{۱۱} از آنجا نشأت می‌گیرد که اکثر زنانی که قربانی تجاوز جنسی می‌شوند با پوشش نامناسب و مستهجن و آرایش‌های اغواکننده زمینه تحریک بزهکاران را فراهم می‌آورد و در بروز رفتارهای مجرمانه علیه خویش سهم به سزایی را ایفا می‌کنند. به عبارت دیگر پوشش نامناسب، آرایش نامتعارف و نوع معاشرت زنان با مردان، به نوعی پیش‌قدم شدن آنان و رضایت ظاهری‌شان در برقراری رابطه با افراد ناشناس را نمایندگی می‌کند. چنانچه زنان در چنین زمان‌هایی انگیزه کافی برای متجاوز ایجاد نماید باید از آن به «بزه‌پذیری» یاد کرد.^{۱۲}

در دوره جمهوری افغانستان بی‌حجابی و بدحجابی در کشور روال یافته بود و این نه تنها بر خلاف آموزه‌های اسلام است بلکه بر خلاف عرف و فرهنگ مردم افغانستان است که دین اسلام را پذیرفته‌اند. اگر چه منتقدان و مخالفین، حجاب را موجب عزلت‌گزینی و محدودیت برای زنان می‌دانند، ولی باید گفت یک زن هرگز قادر نیست در تمامی مکان‌هایی که حضور می‌یابد همراه یک محافظ باشد و در جامعه‌ای همچون افغانستان که خیل مرتکبین با انگیزه حضور دارند و امکان قربانی شدن توسط آنان قریب الوقوع است، داشتن حجاب و حریم موجب می‌گردد از تنش‌های آتی مصون بماند و شخصاً موجب تحریک و برانگیختگی بزهکاران نگردند و از این نگاه حجاب نوعی عاقبت‌اندیشی از جانب زنان است. بدین سان این مدل از پیشگیری وضعی با ستر و حجاب برای زنان به عنوان آماج مناسب به حفاظت بیشتر از آنان اقدام می‌کند و در نتیجه بزهکار نیز برای دستیابی به هدف هزینه بیشتر را متحمل می‌شود.

ج: تشکیل خانواده و دوری از تجرد گرایی

با عنایت به نظریه جرم شناسان مبنی بر اینکه شیوه زندگی می‌تواند سهم به سزایی در بزه‌دیدگی افراد داشته باشد، در اکثر موارد رویارویی زنان با جرم به سبک و سیاق آنان در زندگی بازگشت می‌کند. مجرد زندگی کردن یکی از آن سبک‌هایی در زندگی به شمار می‌رود که در نرخ بزه‌دیدگی نقش ایفا می‌کند.

^{۱۱}. برای اطلاعات بیشتر رجوع کنید به سید محمود، میرخیلی، پیشگیری وضعی از بزهکاری با نگاهی به سیاست جنایی اسلام، تهران، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۸، چاپ اول، ص ۳۳۰

^{۱۲}. برای توضیح بیشتر در باب عبارت «بزه‌پذیری» ر ک به السان، مصطفی، جرم‌شناسی خشونت علیه زنان، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال پنجم، شماره ۲۱، تابستان ۱۳۸۵، صص ۱۵۸ و ۱۵۹

زنان با گزینش چنین سبکی در برابر بزه کاران بی حفاظتر قرار دارند در نتیجه بیشتر در معرض بزه- دیدگی و خصوصاً بزه دیدگی جنسی واقع خواهند شد.^{۱۳} از طرفی در این زمینه تحقیقات اثبات نموده است که رابطه‌ی معناداری میان تجرد و بزهکاری جنسی زنان وجود دارد. آمار نشان می‌دهد که اکثر زنان بزهکار مجرد هستند. بدین سان با افزایش آمار ازدواج به افول آمار بزهکاری و بزه‌دیدگی زنان نزدیک می‌شویم (حجازی، ۱۳۴۱: ۴۰).

با اغماض از پیامدهای این واقعیت، در جامعه سنتی افغانستان مجرد زندگی کردن زنان و دختران به شدت مورد نفی جامعه است. از طرفی ازدواج در افغانستان بخاطر سنت‌های ناروایی که در جامعه حکمفرماست با هزینه‌های گزافی صورت می‌پذیرد. بنابراین دور از انتظار نیست که ماحصل چنین وضعیتی افزایش جرایم جنسی و رواج فحشا باشد. این وضعیت در حالی رو به گسترش است که سایت-های پورنوگرافی به نحو گسترده‌ای مورد توجه جوانان قرار گرفته است و با این میزان از محرک‌های جنسی بدیهی است که آمار بزهکاری جنسی افزایش یابد.

نتیجه‌گیری

زنان آگاه و برخوردار از فرهنگ و دانش و مطلع از توانایی‌ها و حقوق خویش ضامن سلامت خانواده و جامعه هستند و در مقابل آن دسته از زنانی که قربانی یک جرم واقع می‌گردند بی‌شک نسلی بیمار را می‌پروراند. در افغانستان آنچه غیرقابل انکار است فراوانی بزه‌دیدگی زنان است، گذشته از آن که شرایط جسمانی و روحیات منحصر به فرد وی همچون بی‌احتیاطی، تحریک بزهکار و خوش‌گمانی به افراد، موجب بزه‌دیدگی وی می‌شود، ضعف دانش و بی‌خبری از حقوق فردی و بزنگاه‌های خطر که در جامعه او را تهدید می‌کند این واقعیت را عیان می‌کند که در جامعه نامنی چون افغانستان پیشگیری وضعی از ضروریات است. همت در جهت حذف و یا تغییر موقعیت‌های جرم‌خیز، حذف جاذبه‌ها و مقاوم کردن آماج جرم، دستاورد قدرتمند این نوع پیشگیری می‌باشد که در جامعه زنان افغان باید زنده گردد. کمیسیون حقوق بشر و دیگر نهادهای حامی زنان به علاج واقعه قبل از وقوع نپرداخته‌اند و سیل زنان بزه‌دیده آنان را غافل نموده است. امروزه جامعه زنان افغان از دولت خواستار تقویت نهادهای حامی زنان و حمایت از برنامه‌های پیشگیری‌اند. راه‌اندازی ورکشاپ‌ها برای آگاهی زنان جهت خود ایمنی خویش، مطلع نمودن آنان از زمان‌ها و مکان‌های جرم‌خیز و چگونگی دفاع از خویش و جرایمی که آنان را تهدید می‌کند. برگزاری کلاس‌های آموزشی رزمی برای توانمندسازی زنان، نظارت و حفاظت پلیس از آماج جرم، روشنایی خیابان‌های تاریک، پیش‌بینی تلفن ویژه برای مواقع اضطراری که زنان نیاز به کمک سریع دارند. راه‌اندازی دوباره خانه‌های امن که به حالت تعلیق درآمده‌اند، آگاهی خانواده‌ها از پیامدهای

^{۱۳}. شاهد این ادعای اثبات شده حضور دسته‌ای از دختران مجرد و تحصیل کرده بود که برای استفاده از تحصیلات و اشتغال به افغانستان آمده بودند. من به عنوان شخصی که در جوار آنان می‌زیستم؛ شاهد بودم که تمام محله نسبت به امورات آنان کنجکاو بود و مردان عیدیه‌ای سعی در نفوذ به حریم خصوص آنان را داشتند.

پیشگیری وضعی از بزه دیدگی زنان در افغانستان ۱۱۳

تجرد جوانان و ترویج ازدواج آسان بوسیله دادن تسهیلات ویژه و قدغن نمودن مهریه‌های سنگین در دفاتر ثبت ازدواج، گوشه‌ای از راهبردهای پیشگیری وضعی در جهت تقلیل دامنه وسیع جرایم علیه زنان به شمار می‌رود.

فهرست منابع

منابع فارسی

الف - کتب

- ۱ - معین، محمد، ۱۳۷۱، فرهنگ فارسی، چاپ هشتم، تهران، انتشارات امیرکبیر.
- ۲ - نجفی ابرند آبادی، علی حسین و هاشم بیگی، حمید، ۱۳۷۷، دانشنامه جرم شناسی، تهران، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- ۳ - دهخدا، علی اکبر، ۱۳۷۵، لغت نامه، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول، ۱۳۵۷.
- ۴ - لیز، ژیلا و فیلیزولا، ژینا، ۱۳۷۹، بزه دیده و بزه دیده شناسی، ترجمه روح الدین کرد علیوند و احمد محمدی، چاپ اول تهران، انتشارات مجد.
- ۵ - میرخلیلی، سید محمود، ۱۳۸۸، پیشگیری وضعی از بزهکاری با نگاهی به سیاست جنایی اسلام، چاپ اول، تهران، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- ۶ - جمشیدی، اسدالله و عزیزی کیا، غلامعلی، ۱۳۸۲، جستاری در هستی شناسی زنان، چاپ اول، قم، انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
- ۷ - گسن، ریموند، ۱۳۸۵، جرم شناسی نظری، ترجمه دکتر مهدی کی نیا، چاپ دوم، تهران، انتشارات مجد.
- ۸ - سلیمی، علی و داوری، محمد، بی تا، جامعه شناسی کجروی، تهران، انتشارات حوزه و دانشگاه.
- ۹ - نجفی بستان، حسین، ۱۳۸۲، نابرابری و ستم جنسی از دیدگاه اسلام و فمینیسم، چاپ اول، قم، انتشارات پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

ب_ مقالات

- ۱ - نجفی ابرند آبادی، علی حسین، بزهکاری و پلیس محلی، مجله تحقیقات حقوقی، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، ش ۱۹-۲۰.
- ۲ - میرخلیلی، سید محمود، زمستان ۱۳۸۵، بزه دیده شناسی پیشگیرانه با نگاه به سیاست جنایی اسلام، نشریه حقوق اسلامی، شماره ۱۱.
- ۳ - زینالی، امیرحمزه، ۱۳۸۳، اثرات فقدان حمایت کیفری مناسب از زنان بر بزه دیدگی آنان، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی، سال سوم، شماره ۱۳.
- ۴ - صالحی، جواد و صادقی راد، الهام، بهمن و اسفند ۱۳۹۰، آموزه‌های اسلامی، دریچه‌ای به سوی پیشگیری اجتماعی از وقوع جرم، نشریه مهندسی فرهنگی، شماره ۶۱ و ۶۲.
- ۵ - زینالی، امیرحمزه زینالی، ۱۳۸۳، اثرات فقدان حمایت کیفری مناسب از زنان بر بزه دیدگی آنان، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی، سال سوم، شماره ۱۳.
- ۶ - مکتوبیان، مریم، ربانی خوراسگانی، علی، بهار و تابستان ۱۳۹۳، چگونگی آزار جنسی زنان در محیط کار، نشریه پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی زنان، شماره ۷.
- ۷ - کنواسیون رفع کلیه اشکال تبعیض علیه زنان، بخش بررسی حقوق و آزادی‌های بنیادین زنان، مترجم، علی‌رضا اسدپور تهرانی، نشریه حقوق اساسی، شماره پنجم.
- ۸ - محبی، سیده فاطمه، زمستان ۱۳۸۰، آسیب شناسی اجتماعی زنان، خشونت علیه زنان، کتاب زنان، فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان.
- ۹ - آل آرچینگ، ریچارد، زمستان ۱۳۸۶، ترجمه ملک، عفت و صدیقه، رودباری، سال دوم، شماره ۵.

پیشگیری وضعی از بزه دیدگی زنان در افغانستان ۱۱۵

۱۰ - برای توضیح بیشتر در باب عبارت «بزه‌پذیری» ر.ک به السان، مصطفی، تابستان ۱۳۸۵. جرم‌شناسی خشونت علیه زنان، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال پنجم، شماره ۲۱.

ج_ منابع انگلیسی

- 1 . Henting, H ,Von, The criminal and his victim , new haven yale university press, 1948.
  - 2 . Gottfredson, 1984, victims of crime: the dimensions of risk, home office research study . no. 81, London: MHSO.
- سایت‌ها
3. www.bbc.com